

Nr 8.

Ankom till riksdagens kansli den 29 juni 1914 kl. 4 e. m.

*Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning av väckt motion
om ändring av § 18 i lagen om val till riksdagen.*

Närvarande: herrar Edén, Clason, Bellinder, K. J. Ekman, Mannheimer, von Geijer, Stadener, von Mentzer, von Bahr*, Skarstedt*, G. Gerhard Magnusson, Jansson i Djursåtra, Persson från Malmö. Magnusson i Tumhult, Ericsson i Vallsta, Räf, Waldén, Beckman, Kropp och Bogren.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 65, har herr *Nydal* hemställt, »att riksdagen för sin del ville besluta, att § 18 i lagen om val till riksdagen måtte erhålla följande ändrade lydelse:

För valen till andra kammaren indelas riket i trettiofyra valkretsar, nämligen:

1. Stockholms stad;
2. Stockholms län;
3. Uppsala län;
4. Södermanlands län;
5. Östergötlands län;

6. Jönköpings län;
7. Kronobergs län;
8. Kalmar läns norra valkrets, innefattande länets norra landstingsområde;
9. Kalmar läns södra valkrets, innefattande länets södra landstingsområde;
10. Gottlands län;
11. Blekinge län;
12. Kristianstads län;
13. Malmöhus läns landstingsområde;
14. Malmö stad;
15. Hallands län;
16. Göteborgs och Bohus läns landstingsområde;
17. Göteborgs stad;
18. Älvsborgs läns södra valkrets, innefattande Ås, Kinds, Redvägs, Marks, Vedens och Bollebygds härad samt städerna Borås och Ulricehamn;
19. Älvsborgs läns norra valkrets, innefattande återstoden av länet;
20. Skaraborgs län;
21. Värmlands län;
22. Örebro län;
23. Västmanlands län;
24. Nedre Dalarnas valkrets, innefattande Falu domsagas norra och södra, Hedemoras och Västerbergslags tingslag, Folkare härad och städerna Falun, Hedemora och Säter;
25. Övre Dalarnes valkrets, innefattande återstoden av länet;
26. Gästriklands valkrets, innefattande landskapet Gästrikland;
27. Hälsinglands valkrets, innefattande landskapet Hälsingland;
28. Medelpads valkrets, innefattande landskapet Medelpad;
29. Ångermanlands valkrets, innefattande landskapet Ångermanland;
30. Jämtlands län;
31. Västerbottens läns södra valkrets, innefattande Nordmalings och Bjurholms, Umeå, Degerfors, Lycksele lappmarks och Åsele lappmarks tingslag samt Umeå stad;
32. Västerbottens läns norra valkrets, innefattande Nysätra, Burträsk, Skellefteå samt Norrsjö och Malå tingslag ävensom Skellefteå stad;

33. Norrbottens läns södra valkrets, innefattande Piteå, Arvidsjaur's lappmarks, Arjeplogs lappmarks, Neder-Luleå, Över-Luleå samt Jockmoeks lappmarks tingslag, ävensom Piteå och Luleå städer;
34. Norrbottens läns norra valkrets, innefattande Råneå, Neder-Kalix, Över-Kalix, Gellivare lappmarks, Juckasjärvi lappmarks, Enontekis lappmarks, Pajala, Korpilombolo, Över-Torneå samt Neder-Torneå och Karl Gustavs tingslag jämte Haparanda stad.»

Rörande de skäl, motionären anført till stöd för sitt förslag, hänvisas till motionen.

När motionären år 1912 väckte ett med det ifrågavarande i huvudsak överensstämmande förslag till förändrad valkretsindelning, erinrade konstitutionsutskottet i sitt yttrande däröver, hurusom starka invändningar på sin tid blivit gjorda mot de kungliga rösträttsförslagen år 1904 och 1905, enligt vilka varje län skulle bilda en valkrets, dock med möjlighet att på grund av särskilda omständigheter indela ett län i två valkretsar. Det hade nämligen anmärkts, att valkretsarna på så sätt i en mängd fall skulle bliva allt för stora, att genom en sådan valkretsindelning svårigheter skulle uppstå för valmännen att kunna komma uti den personliga beröring med varandra eller med kandidaterna, som vore önskvärd, och att således också ett alltför stort inflytande på valen skulle komma att läggas uti valledningens händer, samt själva valproceduren göras onödigt invecklad och tung. Av sådan anledning hade också uti de motioner, som vid 1906 års riksdag avgivits med förslag till införande av proportionellt valsätt, valkretsar av betydligt mindre omfång föreslagits. Dessa synpunkter hade vunnit beaktande av 1906 års konstitutionsutskott, och när 1907 års kungliga proposition upptog den indelning i mindre valkretsar, som nu är gällande, så motiverades detta ingående av föredragande departementschefen, vilken bland annat anförde, att invändningar mot en sådan valkretsindelning huvudsakligen blivit framställda av motståndarne till det proportionella valsättet. 1912 års konstitutionsutskott sammanfattade sin mening sålunda:

*Utskottets
yttrande.*

»Av vad som sålunda anförts framgår otvetydigt, att de anmärkningar, som blivit framställda emot valkretsar av mindre omfång, visserligen icke kunna fränkännas betydelse, men likväl ej

funnits vara av den vikt, att de böra anses uppväga de olägenheter, som med alltför stora valkretsar kunna vara förenade. Utskottet kan ej heller finna, att den under de senast förrättade valen vunna erfarenheten varit sådan, att den kan giva berättigad anledning att nu beträffande valkretsarnes omfång föreslå någon förändring. Redan med valkretsar av det omfång, som nu är fastställt, hava svårigheterna ej varit ringa att åstadkomma behörig samverkan mellan valmännen vid uppsättandet av kandidater. Visserligen kan det påvisas, att minoritetspartierna uti de olika valkretsarna i många fall ej fullt kunnat få tillfälle utnyttja sina röstetal, och att till följd härav rätt betydande röstöverskott uppstått, men detta har dock ej uteslutande varit förhållandet inom de minsta eller tremansvalkretsarna, utan även förekommit inom fyra- och femmanskretsarna. För övrigt har ej ens motionären funnit det möjligt att med hänsyn till befolkningsförhållandena inom vissa delar av vårt land fullständigt undvika dylika mindre kretsar, utan han har till och med sett sig nödsakad att av sådan grund bibehålla några tremanskretsar.

Utskottet finner sålunda ej tillräcklig anledning föreligga att tillstyrka någon förändring uti den, såsom av det ovan anförda torde framgå, efter mogen prövning införda och utav vårt lands befolkningsförhållanden och stundom vitt skilda bygdeintressen betingade begränsningen vad beträffar valkretsarnas storlek.»

Från de betänkligheter, som sålunda tidigare anförts emot valkretsar av den omfattning som vissa av de i motionen föreslagna kan utskottet icke heller nu bortse. Utskottet erinrar därom, att genom den av motionären föreslagna indelningen vissa valkretsar, Östergötlands, Skaraborgs och Värmlands län, skulle komma att utse ända till tio à tolv representanter och en krets, Malmöhus läns landstingsområde, ända till femton; Stockholms stad skulle likaledes välja femton. Så stora valkretsar med så många riksdagsmän giva, åtminstone när det gäller valkretsar som innefatta landsbygd, anledning till de ovan anförda, under rösträttsfrågans behandling framkomna anmärkningarna, att allvarliga svårigheter kunna uppstå för valmännen att träda i den beröring med varandra och med vederbörande kandidater, som är önskvärd. Över huvud torde förändringar i valkretsindelningen böra ske med varsamhet, då desamma ej kunna undgå att medföra rubbningar i de förhållanden, vid vilka valmännen börjat vänja sig. Särskilt störande måste dylika rubbningar bliva, därest de företagas kort tid före ett val, sedan val-

arbetet redan påbörjats, såsom fallet skulle bliva, därest ny valkretsindelning enligt motionärens yrkande nu antoges att gälla redan för höstens val. Det bör i detta sammanhang också erinras, att Kungl. Maj:t redan genom kungörelsen den 13 maj innevarande år meddelat föreskrifter angående det antal riksdagsmän, som efter nuvarande folkmängdsförhållanden och valkretsindelning skall tillfalla varje valkrets vid höstens riksdagsmannaval. Av dessa skäl kan utskottet icke tillstyrka motionen.

Å andra sidan är det uppenbart att, därest grundade anmärkingar kunna framställas mot gällande valkretsindelning, ändring i densamma bör företagas. Visserligen gjorde 1912 års konstitutionsutskott gällande, att det enda andrakammarval, som då förrättats efter rösträtsreformens genomförande, ej givit tillräcklig anledning att då föreslå någon förändring beträffande valkretsarnas omfång. Men utskottet medgav också, att i många fall minoritetspartierna i de olika valkretsarna ej kunnat utnyttja sina röstetal och att till följd härav betydande röstöverskott uppstått. Samma erfarenhet har även vunnits av det senast förrättade valet. Att härvidlag särskilt i de mindre valkretsarna, tre- och fyramansvalkretsarna, det proportionella valsättet visat sig icke så komma till sin rätt, som önskligt vore, kan icke bestridas, även om förhållandet emellanåt varit detsamma beträffande större kretsar. På grund av de olägenheter, som sålunda synas följa särskilt av tre- och fyramansvalkretsarna, torde det kunna ifrågasättas, huruvida icke en omreglering bör ske, genom vilken dessa uppgå i större kretsar, med de undantag, som på grund av särskilda förhållanden kunna finnas påkallade; — det bör anmärkas, att även i den nu föreliggande motionen vissa sådana tre- och fyramanskretsar äro bibehållna. En dylik omreglering skulle emellertid kräva utredningar, vartill icke nu är tillfälle. Ej heller finner sig utskottet böra föreslå riksdagen att nu ingå till Kungl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i förevarande ämne. Utskottet anser nämligen, att, därest initiativ tages av riksdagen i en fråga, som är av så stor vikt för dess egen sammansättning, riksdagen själv bör närmare än nu kan ske angiva de riktlinjer, efter vilka en ändring bör vidtagas. Härtill kommer att, då val till andra kammaren äro omedelbart förestående, och i varje fall ingen förändring i valkretsindelningen bör ske före dessa val, man har all anledning att avvakta den ytterligare erfarenhet, som desamma kunna komma att giva, innan frågan upptages till mera ingående prövning.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att herr Nydals ifrågavarande motion ej måtte
till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 29 juni 1914.

På utskottets vägnar:

NILS EDÉN.

Reservationer:

av herr *Persson* från Malmö mot vissa delar mot utskottets
motivering,
samt av herr *Räf*.
